

Welkom en aansteken van de gemeenschapskaars

Welkom allemaal bij dit meditatieve moment in de Bosbeskapel in het kader van de tentoonstelling 'Leven in Gods Licht' van Hannelieke van de Beek.

Vanavond wil ik het kunstwerk 'Vredesduif' centraal stellen.

We beginnen dit meditatief moment met het aansteken van de gemeenschapskaars.

De kaars die wij hier elke zondagochtend ontsteken in verbondenheid met allen die samenkomen tot vrede.

Vandaag wil ik daarbij expliciet de naam noemen van mijn collega en onze predikant

in de Wijkgemeente Den Haag Zuidwest Martin van Wijngaarden die afgelopen zondag plotseling is overleden.

In een moment van stilte willen we hem gedenken.

In het bijzonder zijn onze gedachten bij

Erna van Wijngaarden-Raben en hun zoon Zeegher.

Vorige week bedacht ik dat ik vanavond een fragment zou willen laten horen uit het Requiem van Maurice Duruflé.

We luisteren naar het In Paradisum in een uitvoering onder leiding van de componist zelf

met aan het orgel zijn vrouw Marie-Madeleine Duruflé-Chevalier.

Muziek: Maurice Duruflé, uit zijn Requiem: In Paradisum

Tekst en overdenking (bij een kunstwerk)

Ik heb erover getwijfeld of ik de vredesduif centraal zou stellen.

We worden immers dagelijks geconfronteerd met oorlogsnieuws. Gaza, Libanon, Oekraïne nog altijd...

Hopeloos en uitzichtloos.

Hoeveel mensenlevens zijn er al verwoest?

Hoeveel huizen kapotgeschoten, ziekenhuizen vernietigd?

En het gaat maar door. Durven we nog over vrede te spreken?

En toch... Misschien moeten we nu juist over vrede spreken.

In zijn lezing naar aanleiding van de vredesweek, eind september verwees Arnon Grünberg naar een werk van de filosoof Kant. Hij schreef in 1795 een essay met als titel 'Naar de eeuwige vrede'.

Op dat moment was half Europa in oorlog, in de nasleep van de Franse Revolutie.

Vrede leek ver weg. Eeuwige vrede al helemaal.

Kant had zijn titel ontleend aan het uithangbord van een café, zo vertelt Grünberg. Op dat uithangbord was een kerkhof te zien.

Eeuwige vrede bestaat, concludeerde Kant, maar alleen op het kerkhof.

Het uithangbord zal satirisch bedoeld zijn, maar het uitgangspunt van Kant was dat niet.

Grünberg concludeert dat het verlangen naar vrede in religieuze bewegingen wordt geprojecteerd op een leven na dit leven.

Daar nam Kant geen genoegen mee.

Hij wilde onderzoeken of vrede ook in dit leven bereikbaar is.

Kant was een man van de Verlichting, een man van de ratio.

Hij meende dat vrede in bereik zou kunnen zijn door wetten en internationale afspraken.

Wetten en afspraken gaan erover, zegt Grünberg dat mensen elkaar als buurman kunnen accepteren ook als de buurman vindt dat ik een verwerpelijke god aanbidt. Of andersom.

Die gedachte trekt Kant door naar staten.

Het recht zou tussen twee vechtende staten vrede kunnen brengen. Inmiddels ervaren we dat de praktijk anders is.

Deze vredesduif van Hannelieke van de Beek is weg komen vliegen uit het verhaal van Noach.

Het verhaal over de grote vloed.

Elke religie kent verhalen over een grote vloed.

Als er zoveel water is, zo krachtig, zo verwoestend, dan moet dat wel zijn omdat de goden vertoornd zijn, dat mensen dit onheil over zichzelf hebben afgeroepen.

In het geval van Noach is het de toorn

van de God van Hemel en Aarde, de God van de Schepping.

De God die wij kennen als vader en misschien ook wel als moeder.
De God die liefde is en die daarom zo teleurgesteld is
als wij er op aarde zo'n verschrikkelijke puinhoop van maken.
Het verhaal van Noach maakt deel uit van de scheppingsverhalen.
Verhalen over de verhouding tussen God en mensen.
In dit geval vanuit de ervaring van heftige overstromingen
en misschien ook wel vanuit de ervaring
dat mensen het in de praktijk vaak helemaal fout doen.
In oude tijden was het bijna vanzelfsprekend
dat onheil in de wereld werd verklaard door de toorn van God.
In onze tijd kunnen we zelf het verband leggen
tussen natuurgeweld en onze eigen manier van leven,
de roofbouw die we plegen op de schepping:
de heftige stormen, regens, hittegolven en noem maar op.
Ook het verhaal over Noach is een verhaal om mensen te inspireren
hun leven te beteren en hun relatie met God en met de schepping
niet op het spel te zetten.
Het eerste teken dat het weer goed gaat met de wereld
komt van de duif.
Als het water zakt, komt de duif een olijftakje brengen.
Een olijf is een langzaam groeiende plant.
Zeker niet de eerste die na een overstroming opkomt.
Dat olijftakje is even symbolisch als de duif zelf.
Niet alleen de duif, ook de olijftak is symbool voor vrede.
Een olijf groeit langzaam en heeft rust en tijd nodig om te bloeien.
Het olijftakje van deze duif komt heel tastbaar naar voren.
Hij komt heel concreet de vrede brengen.
Dat zien we niet alleen aan het olijftakje.
De duif vliegt in een helder licht, in bijzondere kleurenpracht.
Het lijkt alsof de duif zelf het licht vertegenwoordigt,
met een stralenkrans achter zijn kop,
tegen een gouden achtergrond en een helder blauwe hemel.
Alsof de duif dwars door alle wanhoop
en uitzichtloosheid heen wil vliegen.
Zelfs als wij niet meer in vrede durven geloven,
doet deze duif dat nog wel.

In het vervolg van zijn lezing wijst Grünberg erop dat vrede niet automatisch het tegendeel van oorlog is en dat oorlog in de wereldgeschiedenis ook vaak iets heldhaftigs is of is geweest.

Behalve naar vrede verlangen we ook naar rechtvaardigheid.

Helaas gaan vrede en rechtvaardigheid niet altijd samen.

Ik citeer Grünberg:

“Iedereen die weleens onrecht is aangedaan kent de sensatie dat men tot het uiterste wil gaan om dat onrecht te bestrijden, om het te herstellen, om zich te wreken.

Maar de ervaring leert dat op een gegeven moment bepaalde onvermijdelijkheden, hoe onrechtvaardig ook, geaccepteerd moeten worden.

Omwille van het eigen voortbestaan.

De dood zelf kan als een vorm van onrecht worden beschouwd die onacceptabel is.

Er zijn talloze pogingen geweest dit dodelijk onrecht op te lossen, de meest in het oog springende pogingen zijn religie, kunst en wetenschap. En misschien ook oorlog.”

Het lijkt erop dat Grünberg het antwoord onder meer zoekt bij zoiets als schoonheid of bezinning.

“Die eeuwige vrede bevindt zich niet op het kerkhof,” zo eindigt hij, “maar wel er pal naast en dat zal die vrede altijd fragiel maken.

Die vrede kan alleen bestaan in het besef dat de dreiging van oorlog altijd reëel is, dat ook die oorlog de buurman blijft van eeuwige vrede.”

De vredesduif van Hannelieke kijkt vertrouwend de wereld in.

Kijkt de buurman ‘oorlog’ recht in de ogen en blijft doorvliegen. Tegen alle onmacht in...

We luisteren naar een nocturne van de Oekraïense componist Valentin Silvestrov, die nu in ballingschap woont in Berlijn, gespeeld door Elisaveta Blumina.

Muziek: Valentin Silvestrov

Gebed om vrede van ds. W.R. van der Zee

God van alle mensen, wij bidden u om vrede, om vergeving en verzoening, om verdraagzaamheid, omwille van uw messias die uw vrede is voor ons en die ons leert om te geloven in wonderen van vrede. Vrede vragen wij voor de volkeren die elkaar naar het leven staan. Vrede vragen wij voor alle mensen die het slachtoffer zijn van onvrede en onrecht en die op uw aarde vergaan omdat wij onmachtig zijn recht te doen en vrede te stichten.

Vrede vragen wij voor mensen van alle rangen en standen, voor links en rechts, mensen wier belangen tegenstrijdig lijken, maar wier grootste belang het is dat wij samen in staat zijn de aarde in vrede te bewonen en alle dingen eerlijk te delen.

Vrede vragen wij voor de generaties, zuchtend onder de onverstaaenbaarheid en de ontoegankelijkheid, vrede vragen wij voor alle mensen die in hun eigen levensverband van elkaar vervreemd geraakt zijn. Vrede vragen wij voor alle mensen die hunkeren naar vrede, voor alle mensen die U geroepen hebt om vrede te zijn voor elkaar.

We luisteren tenslotte naar een bewerking van Canto Ostinato van Simeon Ten Holt door de zangeressen van Wishfull Singing en organist Aart Bergwerff.

Muziek: uit Canto Ostinato bewerkt voor zang en orgel door Aart Bergwerff